

Textová část

- a) Anotace
- b) Podrobný popis návrhu
- c) Popis dokladující principy udržitelnosti areálu
- d) Odborný odhad investičních nákladů
- e) Odpovědi na otázky poroty
- f) Přílohy - tabulka, referenční fotografie a skica

a Anotace

Naším základním kompozičním prvkem je les.

Les, jeho vnitřní prostor, jeho hrana, volný prostor, který les svou hranou vytváří.

Také les jako společenství.

V tomto případě nejobecnější metafora společenství Romů. Nepřítomnost lesa jako metafora nepřítomnosti těch, kdo romský holokaust nepřežili.

Památník

Prvním cílem našeho návrhu je ukotvit vzpomínku na ty, kdo trpěli v tomto koncentračním táboře.

Vzdělávání

Druhým cílem je vyprávět ten příběh hrůzy a tak ho znovu společnosti postavit před oči.

Komunita

Třetím cílem je vytvořit místo pro setkání — setkání jako příležitost udržet nebo navázat přátelství, příležitost ke vzájemnému sdílení.

b Podrobný popis návrhu

Vstupní prostor

Využíváme stávající přístupovou alej. Nově bude ústít do návštěvnického parkoviště - vstupního prostoru celého památníku. Tento předprostor je symbolicky přísný čtvercový rastr (11m) - jednodruhový bosket, záměrně vyčleněné místo z okolní krajiny. Rastr je symbol nepřírozeného - pro krajinu symbol násilí, umocněný použitím nepůvodního druhu - Gleditsia. Rastr je metaforou k exkluzi všeho, co není v jeho pomyslných bodech - tedy k diskriminaci, rasismu. Je to ale jen nástup, památník totiž začíná světem skrytým za zdí.

Zed'

Moment koncentrace je podpořen tím, že projdeme zdí, přes kterou z parkoviště není vidět. Najednou jsme v hustém přírodním lese - opak rigidního čtvercového bosketu. Kontrast vyjádřený nejjednodušším způsobem. Zed' je přerušena v jediném místě osy jdoucí k místu bývalého tábora. Čelní plocha zdi směrem k parkovišti je zároveň plátnem pro umělecká vyjádření k tématu holokaustu nebo pro tematicky adekvátní současnou romskou nástěnnou malbu.

Cesta k táboru a kruh kolem tábora

Proměnou plochy vepřina v přirozený les navracíme propůjčený prostor zpět krajině.

Osa vedoucí k táboru je jediná rovná linka přírodním smíšeným lesem. Směry řad bosketu a tato centrální linie jsou záměrně vzájemně pootočený. Bosketem se tedy nedá prohlédnout daleko na osu, návštěvník ji odhalí, až když se octne v jejím ústí - projde bosketem do místa průchodu zdi. Cesta rovně po svahu vzhůru k místu tábora je sevřená v lese, je to moment pouti, ztišení, přípravy, nerušené chůze, ale i napětí. Otevřené místo tábora je obeprjato opsaným kruhem cesty, ve které jsou po celé délce na mosazných

příčných tyčích - páscích vepsána jména. Jsou to symbolické zářící paprsky jdoucí do středu kruhu. Jemný odkaz na loukotě kola na romské vlajce. Délka kruhu pojme jména všech vězňů, budou napsána v kraji cesty. Střed mosazných paprsků bude trvale "čištěn" chůzí návštěvníků. Prostor samotného tábora bude louka - velkorysá, jemně vybraná mísa, jak to vykopávky a násep pod cestou dovolí. Místo vzpomínky a ticha - záměrně rozlehlý prostor, kde můžeme být sami, i když je nás přítomno více.

pozn: V části textu "Odpovědi na otázky poroty" vysvětlujeme blíže náš záměr umístění jmen v kruhu a nabízíme možnosti úprav, které pro pozůstalé mohou být přijatelným řešením způsobu uvedení jmen obětí.

Cesta ke hřbitovu a pietnímu místu, pietní místo a hřbitov

Druhá dominantní linie - také přímá - vede podél zdi v jejím směru. Zeď tak svojí přítomností podtrhuje obě hlavní osy. Jednou tím, že jí musíme prostoupit (překonat), a podruhé nás svou hmotou usměrní ona - směřuje na cestu ke hřbitovu s pietním místem. Tato druhá linie je ale široká, aby se po ní dalo jít společně v rozhovoru, není sevřená, vede po hraně již vzrostlého lesa s nádherným výhledem do otevřených rozlehlých luk. Na konci zdi míváme místo, kde je možné odbočit k výstavní hale a návštěvnickému centru, které ale záměrně zůstávají v druhém plánu - postupně budou "mizet" v rostoucím lese.

Podél okraje lesa dojdeme k pietnímu místu. Předpokládáme, že společná vzpomínková shromáždění budou nadále probíhat tady. Naše zásahy jsou minimální, pěstěný trávník působí jako cizí prvek ve volné krajině, zde ale vytváří příjemnou pobytovou plochu - nebezpečnou, ale pohodlnou a bezpečnou pro shromáždění. Nový velký prostý dřevěný kříž, umístěný tak, aby při slavnosti a bohoslužbě byl přítomen spolu s kamenným pomníkem v místě konané piety - v prostoru, kam se budou shromáždění dívat. Místo hrobů bude jen mírně navýšeno zeminou a osázeno lesními trvalkami - sasankami a divokými kvetoucími travinami, tak aby kvetlo větší část roku a pohřebiště tak bylo jemně vymezeno z travnaté pochozí zóny. Do kvetoucí plochy lidé nebudou mít tendenci vstupovat.

Výstavní hala a návštěvnické centrum

Budovu návštěvnického centra a výstavní haly skrýváme do lesního porostu mimo hlavní osy areálu. Až les vyrostе, stavba nebude z žádného směru vidět celá. Jde jen o to, poskytnout zaměstnancům i návštěvníkům nutné pohodlí. Kanceláře, sklady, dílna údržby, nevytápěná expozice, temperovaná schodišťová hala, toalety, vytápěný sál a dále lesní - letní přednášková plocha - pro letní projekci, diskuze, vzdělávání. Vše spojeno prostorným přístřeškem (portikem), kde je možné se schovat před deštěm, i když je právě vše ostatní zavřeno - toalety budou přístupné v denní dobu celoročně, proto mají samostatný vstup. Obě hmoty, návštěvnické centrum i výstavní hala, budou uvnitř z pohledového betonu. Obě stavby budou stárnout, obrůstat mechem, tmavnout - postupně se srůstat s lesem. Vnitřní prostor sálu bude (naopak) útulná, dřevěná, truhlářsky provedená vytápěná místnost s průhledem ven do prostoru lesa. Tady bude možné se ohřát, při kávě a čaji diskutovat, shlédnout film, přednášku.

Stezka vězně

Na pozadí hlavního "velkého" příběhu vzpomínkového místa v kruhu, místa pro pietní shromáždění a jejich os, se odehrává druhý scénář. Kromě hlavní expozice s historickými informacemi, dobovými artefakty, daty a výzkumem s vysvětlujícím komentářem zveme návštěvníky na "stezku vězně". Máme na mysli především žáky škol, studenty a návštěvníky, kteří budou na místě chtít strávit delší čas. Při vstupu na tuto stezku dostanou vstupenku - lístek s návodem, jak si stáhnout do telefonu audio aplikaci, která jim bude průvodcem na stezce, nebo si budou moci zapůjčit tablet (nebo datový přehrávač) se záznamem a sluchátky. Na vstupence, kterou každý dostane, je natištěno velké číslo. Každý má jiné - návštěvník ale při

vstupu na stezku neví, co číslo znamená. Vydá se od návštěvnického centra po lesní pěšině od jednoho zastavení ke druhému. Formou nahrávek vyprávění prožívá den v táboře. Dozvídá se o utrpení a krutém zacházení přímo z vyprávění pamětníků, jsou mu čteny dopisy a vzpomínky. Během procházení mívá poprvé bez komentáře a vysvětlení torza vepřina pohlcená lesem. Dostane se i do místa tábora - v kruhu kolem tábora jsou napsána jména vězňů. Návštěvník pokračuje dále, prochází další zastavení, poslouchá romské písně, u dalšího torza se dozvídá o historii a souvislostech vepřina, stezka končí zdi. Zadní povrch zdi, ke kterému návštěvník přichází, je pokryt matnými nerezovými deskami. V malém rozsahu - jen v místě, kde ústí stezka, je povrch plechu vyleštěný, je to zrcadlo - bájně zrcadlo Romů. Stezka dobíhá kolmo na zeď. Návštěvník - vězeň přichází ke svému obrazu - "sám k sobě". Dále, cestou k návštěvnickému centru, pak na zdi najde čísla vězňů s jejich osudy (na rozdíl od kruhu, zde je to bezejmenný seznam). Jedním z nich je i číslo na jeho vstupence - číslo vězně, se kterým právě prožil čas v táboře. Zde se dozví jeho osud.

c Popis dokladující principy udržitelnosti areálu

Návrh je převážně sestaven z archetypálních prvků naší krajiny: les, solitérní strom, louka, cesta a rybník.

Les je navržen dle lokálních podmínek a respektuje potenciální přirozenou vegetaci a lesnickou typologii. K výsadbě budou použity dřeviny regionálních genotypů z přírodní lesní oblasti 10. Středočeská pahorkatina, nejlépe přímo z proveniencí Lesní školky Orlík. Budujeme silné společenstvo, které bude prosperovat s minimálním podílem lidské činnosti. Volba druhů dřevin podporuje přirozené přírodní procesy, kdy se les v čase mění na základě růstové strategie dřevin. Nejprve dochází k nástupu rychle rostoucích rostlin (bříza, vrba, olše a modřín), postupně začnou dominovat dlouhověkové dřeviny (borovice, buky, duby, javory a další), které jsou navrženy jako cílové dřeviny. Zásahovost do těchto porostů je minimální, jelikož dochází k přirozené regulaci na základě stanovištních poměrů. Zohledňujeme drobné stanovištní odchylky, kdy například podél potůčku navrhujeme větší podíl vlhkomilných dřevin například olši a vrbu. Na okrajích lesa vysazujeme ve větším zastoupení například ptačku a modřín. Celkově navrhujeme 3000 sazenic/ha, jelikož naším cílem není produkční les, ale divoký přírodě blízký les s minimální potřebou dalších lidských zásahů. Dále počítáme s výsadbou keřového patra, přibližně 150-200 sazenic/ha. Zastoupeny budou pouze domácí druhy keřů například svída, líska, tis, dřín, kalina, brslen, klokoč a další, kdy řada z nich má křesťanskou symboliku. Při výsadbě uvažujeme s použitím mykorhízničních symbiotických hub, které napomáhají k šíření informací a živin mezi stromy.

Jako symbol nepřirozena navrhujeme cizokrajné dřeviny v rastru z dřezovců (*Gleditsia triacanthos*), a to pouze samičí jedince, aby nedošlo k šíření do krajiny.

Květnatá louka není jenom estetickým prvkem, ale zvyšuje biodiverzitu místa. Oproti trávníku je levnější na údržbu, kosí se pouze 1-2x za rok a nepotřebuje závlahu.

Veškerou vodu ze zpevněných ploch a střech odvádíme přímo k vegetaci, kde se vsakuje do půdy přímo ke kořenům.

Nebojíme se říci, že naše řešení přispívá k ekologické stabilitě v území.

d Odborný odhad investičních nákladů

ODBORNÝ ODHAD CENY 1. ETAPY REALIZACE						
		jednotka	počet jednotek	jednotková cena	cena celkem	
nové stavební objekty						
budova návštěvnického centra						
	obestavěný prostor	m3	2169	10 000 Kč	21 690 000 Kč	
	vybavení (použita část rozpočtu na vybavení a expozice - není zahrnuto v součtu)				4 000 000 Kč	
terasa u návštěvnického centra s lesní přednáškovou plochou						
	plocha	m2	300	4 100 Kč	1 230 000 Kč	
	vybavení	soubor			80 000 Kč	
zeď oddělující parkoviště od lesa						
	kubatura	m3	120	12 000 Kč	1 440 000 Kč	
terénní a vegetační úpravy						
	Terénní úpravy	m3				*
předpokládáme, že terénní úpravy budou provedeny v rámci etapy "0" - viz schema etapizace na panelu 1						
Vegetační úpravy						
	výsadba nově zakládaného lesa	ha	5,5	118 000 Kč	649 000 Kč	
	stromy na parkovišti - Glaeditsia rastr	ks	91	8 000 Kč	728 000 Kč	
infrastruktura						
Cestní síť						
	hlavní cesty v první etapě bez finálního povrchu (česaný beton)					*
	vedlejší cesty v první etapě bez finálního povrchu (mlatové pěšiny)					*
Parkoviště						
	plocha parkoviště - šterkové pole					*
Způsob napojení na inženýrské sítě nelze v tuto chvíli predikovat						
hřbitov obětí tábora						
	velký dřevěný kříž	soubor			90 000 Kč	
	úprava pohřebiště - navršení a výsadba	m2	200	920 Kč	184 000 Kč	
připomenutí tzv. cikánského tábora						
	kruhový prstenec s mosaznými paprsky	m2	1508	2 800 Kč	4 222 400 Kč	
	květnatá louka	m2	19380	67 Kč	1 298 460 Kč	
	terénní úpravy					*
areál vepřína						
	práce s pozůstatky vepřína					*
část v Etapě 0 v rámci demolice vepřína, ostatní v etapách následujících						
Celkem (kromě interierového vybavení návštěvnického centra)					31 611 860 Kč	
* bude zahrnuto do finální úpravy povrchů související s demoličními pracemi Etapa 0						
Odhady cen jsou uváděny s DPH						

ODBORNÝ ODHAD CENY DALŠÍ ETAPY REALIZACE

		jednotka	počet jednotek	jednotková cena	cena celkem
nové stavební objekty					
budova expozice					
	obestavěný prostor	m3	811	9 400 Kč	7 623 400 Kč
	vybavení (osvětlení + expoziční nábytek)	soubor			1 800 000 Kč
centrální přístřešek - portikus					
	plocha stříška včetně sloupků	m2	282	15 000 Kč	4 230 000 Kč
terénní a vegetační úpravy					
	povrch parkoviště - šterkový trávnik (nad rámeček etapy 0)	m2	11600	67 Kč	777 200 Kč
infrastruktura					
	Cestní síť				
	hlavní cesty - česaný beton	m2	1772	2 790 Kč	4 943 880 Kč
	vedlejší cesty - mlat	m2	2050	730 Kč	1 496 500 Kč
	osvětlení parkoviště	soubor			800 000 Kč
	osvětlení přístupu k návštěvnickému centru	soubor			350 000 Kč
Způsob napojení na inženýrské sítě nelze v tuto chvíli predikovat					
hřbitov obětí tábora					
	mobiliář				120 000 Kč
připomenutí tzv. cikánského tábora					
	stezka vězně - expozice	soubor			3 900 000 Kč
	zrcadlo Romů a číselný seznam vězňů na ploše zdi	soubor			700 000 Kč
	stezka vězně - mobiliář				160 000 Kč
areál vepřína					
	práce s pozůstatky vepřína - zajištění torz staveb	soubor			520 000 Kč
	případné oplocení	soubor			405 000 Kč
odhady cen jsou uváděny s DPH					

e Odpovědi na otázky poroty

e / I otázky poroty, na které odpovídají všichni soutěžící

1.

Ve svých návrzích máte možnost předložit návrh postupné realizace tak, aby byl dodržen limit investičních nákladů na 1. etapu výstavby památníku. Řešení památníku je úzce spjato s řešením navazující krajiny, s návrhem krajiny nové. Z těchto důvodů se bude návrh výrazně měnit v čase. Jak bude území vypadat po realizaci 1. etapy – po otevření památníku? Jak bude návrh vypadat po 10 a po 20 letech?

Odpověď: Proměnlivost v čase je jedním z hlavních kompozičních prvků našeho návrhu. Les, jako symbol Romů je vysazen ze směsi domácích dřevin různé velikosti – poloodrostky, odrostky, špičáky a mladé prostokořené alejové stromy s obvodem kmenu 10-12 cm, avšak oproti rastu, který je vysazen ze stejnověkých alejových stromů, se jedná o dřeviny podstatně menší. Tento stav můžeme nazvat prvním dějstvím.

V druhém dějství les začne postupně nabírat na síle, až doroste rastr a následně postupně ho začne přerůstat. S okolní krajinou nakonec dojde k propojení a rozdíl se vytratí.

V poslední fázi se na místě bude pyšnit stabilní les spojený s okolní krajinou, který zde bude již napořád. Kdežto rastr mezi tím zestárne a ochabne, pomalu dožije a vytratí se v zapomnění. Přirozenost zvítězí a svět se dostane znovu do rovnováhy.

Otázka, která bude ležet na dalších generacích (cca za 150 let) je, jestli rastr obnoví. Jisté ale je, že rastr již nikdy nepřeroste les.

Na přiložených schématech dokládáme předpokládaný vývoj našeho návrhu v čase.

2.

Projekt památníku bude koordinován s projektem expozic. Jaká je vaše představa o spolupráci s týmem, který bude tvořit expozice památníku? Do jaké míry bude podle Vás možné návrh na základě této spolupráce pozměnit?

Odpověď: Náš návrh stavby pro expozici má jen předpokládanou velikost a charakter - podle současného zadání soutěže. Podle další společné dohody na rozsáhlosti expozice je možné projekt částečně upravit. Předpokládáme, že tým, který bude tvořit expozici památníku, se k projektu určitě vyjádří a že připomínky budou diskutovány a případně zapracovány. Na druhou stranu předpokládáme spíše dílčí úpravy, ne úplné zrušení a nastolení úplně jiné základní myšlenky celého návrhu.

3.

V kterých částech vámi předloženého řešení území by měla být prezentována jednotlivá témata památníku obsažená v podkladech zadání soutěže?

Odpověď: Celý náš návrh je volným abstrahovaným vyprávěním příběhu Romů a Sintů se vším napětím, které tento příběh menšiny a jejího utrpení nese. Naše zeď oddělující mřížku - rastr, nepřátelský svět centrálně plánovaných rozhodnutí na jedné straně a volný (divoký) přírodní les - svět, kde vztahy jsou sponzánní a jedinci jsou na vztazích závislí. Také to, že tábor opisujeme kruhem. V kruhu nerostou stromy, ale

není to betonová nebo žulová plocha - je to rozkvetlá louka - naděje na to, že utrpením příběh neskončil. Druhou hlavní linií je parkoviště přímo propojeno se hřbitovem a místem piety. V tom všem doufáme, že se nám daří příběh a jeho témata volně vyprávět.

Předpokládáme, že podrobně, s exaktně sdílenými informacemi, bude příběh s jeho tématy představen v návštěvnickém centru. Přednášková - diskuzní místnost umožňuje promítání a má několik volných stěn pro vystavení historické dokumentace nebo artefaktů. Druhou přednáškovou diskuzní "místnost" vytváříme přímo v lese za vstupním portikem - terasa s projekční plochou. Ve druhé etapě - nebo časově podle finančních možností - přibude i výstavní hala se stálou expozicí. Dočasně může být část expozice v návštěvnickém centru. Nebo je možné dočasně na místě budoucí výstavní haly udělat výstavu pod širým nebem. Příběh tábora - prožitek tábora - je potom samostatným tématem našeho malého okruhu, který jsme nazvali "Stezka vězně" - je to pěšinka se zastaveními, vinoucí se od návštěvnického centra přes místo tábora až ke zdi a zpět k parkovišti nebo návštěvnickému centru.

4.

Při práci na projektu území (ve fázi projektové přípravy i realizace) bude ze strany zadavatele požadována intenzivní komunikace a úzká spolupráce se zástupci pozůstalých. Jak si představujete spolupráci s pozůstalými? Kde vidíte největší prostor pro spolupráci s nimi? Které konkrétní prvky, architektonické detaily byste už nyní rádi s pozůstalými konzultovali?

Odpověď: Jak si pozůstalí představují spolupráci s vítězem soutěže? Co by k tématu a našemu návrhu nad rámec soutěžního zadání a nad rámec prvního kola soutěže chtěli říct? Těmito otázkami bychom rádi uvedli naše první setkání. Budeme vděční, když pozůstalým budeme moci nejlépe přímo na místě naslouchat a ptát se.

Doufáme, že bude možné, abychom dále pracovali metodou, kterou považujeme za nejlepší - kromě výkresů stavíme jednoduché pracovní fyzické modely, do nich umísťujeme figurky. Všichni si mohou snadno představit prostor, o kterém se společně přemýšlí a mluví, a mohou se zapojit do diskuze s větší jistotou. Nad výkresy je představitivost všech zúčastněných slabší. Jak uvádíme níže v bodě e / II.4, rádi bychom diskutovali o způsobu uvedení jmen obětí v kruhu kolem tábora - je to i pro nás nadále otevřená otázka. Dále si uvědomujeme, že místo hřbitova a piety je místem společného setkávání, mše - bohoslužby, mluveného slova, kázání, zpěvu, hudby. Tomu bychom případnými úpravami rádi vyšli vstříc, aby společná setkání mohla probíhat důstojně, abychom vytvořili místo pro setkávání vhodné, aby přítomní dobře viděli a slyšeli průběh obřadu. Přicházíme s představou, jak upravit místo hrobů. To všechno bychom ale rádi probírali podrobně právě s pozůstalými.

5.

Jaká je, s ohledem na Vámi předložený návrh, Vaše představa o průběhu každoročních pietních aktů v území?

Odpověď: Předpokládáme, že pietní akty budou mít v principu dvě hlavní části. První částí bude slavnost se mší přímo u hřbitova obětí. Proto navrhujeme obnovit dřevěný kříž. Proto se dále chceme zabývat úpravou hrobů. Oficiální část setkání bude pokračovat neformálním setkáním s občerstvením, které se může odehrávat kolem návštěvnického centra. Pokud to bude možné, tato setkání budou probíhat převážně venku. Je ale samozřejmě možné v případě nepřízně počasí například pro podávání občerstvení využít velký prostor portiku propojující návštěvnické centrum s expozicí - to je jedno z jeho možných využití. Kruh kolem tábora zamýšlíme především jako místo vzpomínek, místo ticha. Pokud na tom ale nastane shoda, vzhledem k tomu, že pietní akty jsou hlavními událostmi v památníku, část těchto setkání se může odehrávat i v kruhu kolem tábora.

e / II doporučení poroty

1.

Řešení je v druhém kole nutné podpořit předložením představ autorů o tom, jak se bude prostor vyvíjet v čase od založení až po plnou funkčnost porostů, které tvoří kompoziční základ řešení.

Viz. panel 2 - schema dynamiky růstu stromů a tabulka v příloze textové části oddíl f.

2.

Je nutné doložit představu autorů o charakteru nových porostů, o tom, jak by mělo být pracováno s navazujícími lesními porosty tak, aby byl vytvořen harmonický a funkční celek.

Viz. panel 2 a textová část oddíl c.

3.

Je třeba předložit rámcový návrh péče, údržby území, především pak porostů lesního charakteru.

Viz. textová část oddíl c.

4.

Porota doporučuje zvážit umístění jmen obětí v chodníku kolem kruhového prostoru, s ohledem na to, že pozůstalí toto považují za velmi nevhodné.

Odpověď: Postoji pozůstalých rozumíme a jsme připraveni vyjít jim v řešení vstříc a návrh upravit. Rádi bychom ale nejprve náš návrh vysvětlili. Za prvé bychom rádi zdůraznili, že celý chodník je 3 m široký a z toho pomyslný pás, kde jsou umístěna jména, je úplně u kraje a je jen velmi úzký. Celkově i s datováním je pás všech textů široký jen 50 cm. Kdo tedy nebude chtít, ten na jména stoupat nemusí a nebude. Pochozí část chodníku bude široká 2,5 m.

V našem případě ale jména především nejsou ve veřejném prostoru ulice nebo města, který by vzpomínce a úctě k obětem nebyl určen. Než návštěvníci dojdou ke kruhu paprsků, jsou už chvíli prostředím připravování na ztišení. Vystoupí na parkovišti ve stínu rastru stromů. Musí vejít zdí, projít sevřením přírodního lesa, prožijí přechod z lesa do otevřeného kruhu tábora. Pevně doufáme, že celá scéna opsaného kruhu s paprsky, celé vyjádření té mělké prázdné travnaté mísy, do které paprsky směřují, bude působit. Chceme přiznat prázdnotu, která zůstává v našich srdcích při vzpomínce na ty, kdo už tu nejsou. Doufáme, že většina návštěvníků se do těchto myšlenek nechá pozvat. Jediný "problém" může být s těmi, kdo se předem rozhodli se v úctě neztížit.

Každý památník se s každou přichozí návštěvou stává svědkem a prostředníkem účasti a útěchy. Bolest, kterou sdílíme, už není beznadějná. Také se ale památník stává pomyslnou nastavenou tvář, kterou nepřítel může znovu uhodit. Od toho nás neuchrání ani to, když jména vězňů ne uvedeme nebo je přemístíme na zeď. Zneuctit památník bude možné. Přesto chceme, dokonce musíme tuto zranitelnou tvář společnosti nastavit. Přesto - nebo právě proto? Památník bude nadále místem konfrontace zla a dobra. Kruh opsaný kolem místa tábora s paprsky obětí se stane místem osobní vzpomínky. Pozůstalí a návštěvníci budou moci přijít, ke jménu vězně postavit svíčku, položit květinu nebo kámen. Jakmile se toto stane,

bude to pro ostatní příchozí upozornění - půjdou se podívat, skloní se u květiny, přečtou si jméno a data - a pochopí, půjdou dál kruhem a budou jména číst.

Přestože jsme o správnosti tohoto řešení sami přesvědčeni, uznáváme, že co je důstojné pro nás, nemusí být dost důstojné pro pozůstalé, a o ně tu jde, o vzpomínku na jejich rodiče a prarodiče - ne o nás. V žádném případě tedy nechceme, aby nám museli přitakat pod tlakem nebo aby třeba nejistě souhlasili a potom cítili lítost nad výsledkem. Proto - pro případ, že by dohoda na stávajícím řešení nebyla nakonec svobodná a oboustranně chtěná, přikládáme návrh úpravy. Z hlediska užívání, komplikovanosti provedení i vzhledu je to ústupek. Úprava také bude znamenat určité zvýšení ceny.

V zóně, kde jsou napsána jména vězňů, navrhujeme tedy jako druhou variantu vytvořit nesnadno pochozí povrch z valounků, viz skica níže v části f. Zbytek chodníku zůstává pochozí z česaného betonu. Valounky přidržuje průběžný plochý ocelový profil, jen lokálně kotvený. Srážková voda volně odtéká do drenážního balu. Toto řešení návštěvníkům jasně naznačí, že na pásy se jmény nemají vstupovat.

5.

Je třeba dodefinovat jednotlivé části řešení, především pak hřbitova obětí tábora, a ponechaných částí vepřína.

Odpověď: Ponechané části vepřína viz. panel 3 - stezka vězně a vizualizace na panelu 3.

Podle další dohody s autory expozic by ponechané části vepřína byly buď ponechány svému osudu - rozpadající se trosky - v tom případě by časem musely být z bezpečnostních důvodů oploceny průhledným plotem, nebo by musely být dlouhodobě udržovány před zřícením - v tom případě by mohly být přímo přístupné. Sami bychom preferovali umožnit zbytkům vepřína jejich pozvolný rozpad.

Na prostor pohřbených obětí upozorňuje navýšení terénu poseté trvalkami. Na vyvýšenině budou vysazeny květiny, například jarní cibuloviny, sasanky a okrasné traviny. Pomyslná peřina květů zahaluje pochované oběti k věčnému spánku. Toto řešení upozorní návštěvníky na prostor pohřebiště a ti tak nebudou na hroby přímo vstupovat.

6.

Porota doporučuje zabývat se i řešením propojení s dalšími důležitými místy spojenými s existencí tábora, kterými jsou rybník a kamenolom.

Viz panel 2 - mapa širších vztahů. Kromě krátkého okruhu (Stezky vězně), předpokládáme zachování naučné stezky. Nově rybník i kamenolom budou s její pomocí propojeny s areálem památníku.

e / III doplňující otázky poroty

Je správný předpoklad poroty, že s celkovým konceptem je do budoucna možno v detailu dále pracovat, aniž by byla narušena jeho celistvost?

Ano, autoři toto také předpokládají.

f Přílohy - tabulka, referenční fotografie a skica

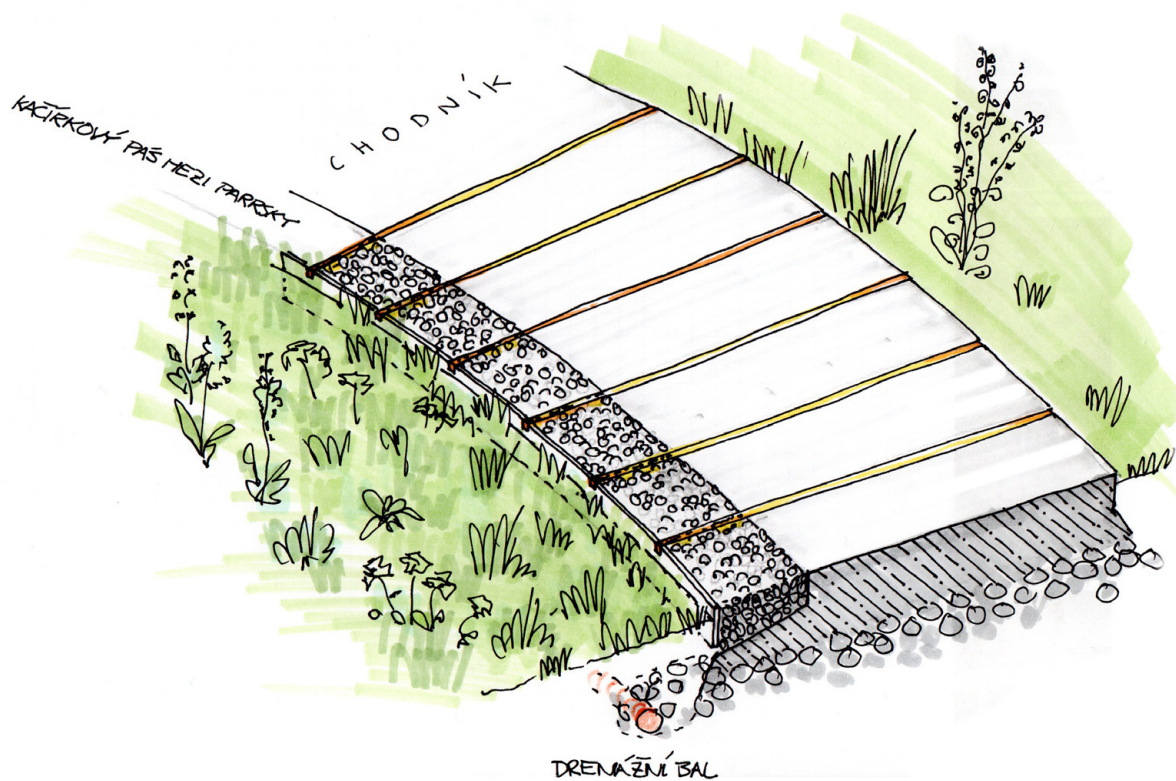
příloha k otázce e / I 1.

Tabulka dynamiky růstu stromů

Stromy – název		zastoupení %	0-10		10-20		20-30		30-40		dospělost	
			výška	průměr	výška	průměr	výška	průměr	výška	průměr	výška	průměr
Borovice lesní	<i>Pinus sylvestris</i>	20	1-3	1-1,5	5-9	2-5	8-15	5-7	10-17	4-8	20-48	6-10
Bříza bělokorá	<i>Betula pendula</i>	3	5-6	2,5-3	7-16	6-7	16-22	7-14	20-26	13-17	25-30	15-20
Buk lesní	<i>Fagus sylvatica</i>	3	0,6-0,8	0,3-0,4	3-4	2-3	4-10	3-6	12-15	10-12	20-30	18-25
Dřeztovec trojtrný	<i>Gleditsia triacanthos</i>	rastr	2-4	1,5-3	4-8	3-5	7-10	5-10	10-15	10-17	20-30	22-30
Dub letní	<i>Quercus robur</i>	40	2-4	1,5-2,5	4-6	2,5-3	6-10	5-10	10-14	10-16	30-50	35-50
Dub zimní	<i>Quercus petraea</i>	3	2-4	1,5-2,5	4-5	4-6	6-10	5-8	10-14	8-10	30-40	20-40
Javor klen	<i>Acer pseudoplatanus</i>	6	1,5-3	1-2	3-6	2-3	6-12	3-6	12-15	6-8	30-40	18-20
Javor mléč	<i>Acer platanooides</i>	6	0,5-1	0,5	1-5	0,5-2	5-8	2,5-6	8-12,5	6-10	20-30	15-25
Jedle bělokorá	<i>Abies alba</i>	4	3-5	1-1,5	12-15	3-4	15-18	4-6	18-25	6-10	40-50	18-25
Lípa srdčitá	<i>Tilia cordata</i>	3,5	1,5-3	1-2	2,5-6	2-5	5-10	4-8	10-15	8-12	25-30	25-30
Modřín opadavý	<i>Larix decidua</i>	5	4-5	1,5-2	8-10	2,5-3,5	12-16	4,5-5,5	15-20	5,5-7,5	30-40	7-16
Olše lepkavá	<i>Alnus glutinosa</i>	1	6-10	3-5	10-18	5-10	15-20	10-14	20-25	14-17	25-35	15-28
Třešeň ptačka	<i>Prunus avium</i>	5	3-4	3-4	5-8	4-6	7-12	6-8	10-15	8-10	18-20	10-15
Vrba jíva	<i>Salix caprea</i>	0,5	1,5-3	1-2	2-5	2-4	3-6	2,5-4,5	4-12	4-8	5-15	4-12

Dynamika růstu vychází z publikace

KAVKA, Bohumil. Sadovnická dendrologie I. Listnaté stromy. Brno: EDEN, 1995

Skica představuje možné řešení obav pozůstalých z umístění jmen v kruhu kolem tábora. Jména budou umístěna pouze v šířce kačírkového pásu, tedy nepochozí plochy.

Příklad č. 1

Národní památník hrdinů heydrichiády
doplnění památníku parašutistům - vykonavatelům atentátu na Reinharda Heydricha v uličním prostoru.
Cedulky se jmény hrdinů jsou přímo v chodníku. Prostor si cedulka se jménem nevynucuje sama - skloněný voják s dítětem (viz foto.), květiny a svíčka dotvářejí "živý" památník.

Příklad č. 2

Kameny zmizelých

Vzpomínka na židy, které nacisté deportovali do koncentračních táborů za 2.světové války z Prahy. Opět jde o jména lidí vložená přímo v chodníku. Jména jsou umístěna před domy, kde ti konkrétní vzpomínání lidé v době jejich deportace bydleli.

Příklad č. 3

Náhrobní kameny v Oude Kerk, Amsterdam

Náhrobní kameny tvoří podlahu amsterdamského kostela Oude Kerk.